

Obehörighet att utöva kyrkans vigningstjänst.

Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar

Meddelat: 30/9 2008

8 kap. 1 § samt 30 kap. 5 § kyrkoordningen

H har yrkat att Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar skall pröva om N i avsevärd mån har skadat det anseende en biskop bör ha.

H har till stöd för sin anmälan anfört bl.a. följande. "Ks kyrkliga samfällighet genomförde en utredning om den psykosociala arbetsmiljön i församlingarna med avseende på kyrkoherdarnas ledarskap. Den genomfördes av U Arbetsmiljö AB. Alla kyrkoherdarna fick kritik, men när det gällde L-S pastorats kyrkoherde D, gick man ett steg längre - - -

Utredningen gjordes av två, enligt uppgift, erfarna beteendevetare. Denna rapport hemligstämplades. Samfälligheten bröt sedan mot sekretessen när de använde sig av utredningsuppgifter i sin ansökan om behovsprövning till domkapitlet. - - -

Slutligen hotades D av Ks kyrkonämnds arbetsutskott med omedelbart avsked utan lön om hon inte valde att säga upp sig själv istället, vilket hon slutligen gjorde.

- - -

Y stift och biskop N har på ett tidigt skede kontaktats om händelserna kring kyrkoherde D och sedermera hennes avgång och har enligt vad jag anser inte agerat på ett lämpligt sätt under denna process.

Jag vill anmäla biskop N för att ha brustit i sina åligganden enligt kyrkoordningens 8 kap. 1 §, punkt 3, 4 och 7 samt 30 kap. 5 § punkt 4 genom sitt handlande och agerande som biskop i Svenska kyrkan då han har:

1. tagit ställning i ett personalärende på samfällighetsnivå.
2. underlåtit att vidta åtgärder vid bristfällig handläggning inom stiftet (Ks kyrkliga samfällighet).
3. accepterat en beslutsstruktur inom sitt stift där åtgärder vidtas utan föregående beslut. (Ks kyrkliga samfällighet)
4. underlåtit att utreda en konflikt som lett till att många församlingsbor tappat förtroende för andliga ledare och beslutsfattare och sänder somenda signal att passar det inte så kan församlingsborna gå ur kyrkan.
5. brustit i sin roll som andlig ledare till kyrkoherde D och inte givit henne något stöd under denna process.
6. bestämt att D inte ska få hålla förrättningar i L, S, K och Ms församlingar då han menar att hennes närvaro i dessa sammanhang skapar oro i församlingen.
7. vägrat att lyssna och ta till sig församlingsbornas oro och frågor vid 'försoningsmötet' i V den 9 april.
8. uppträdde ironiskt och arrogant mot de församlingsbor som stödde D och som har ifrågasatt hur den här processen har handlagts av kyrkliga företrädare (andliga och beslutsfattare)
9. accepterat att stiftets tjänstemän har inte bistått församlingsborna när det gäller frågor om vem som har behörighet att tillsätta och avsätta anställda (alternativt brustit i sin tillsyn av stiftspersonalen)."

H har vidare anfört en rad synpunkter till stöd för hennes ovan redovisade påståenden, bl.a. följande. "I pastoratet L - S pågår nu en 'strid' mellan delar av församlingsborna i L och S, delar av personalen, hela L kyrkoråd och delar av S kyrkoråd mot delar av personalen, delar av S kyrkoråd och Ks kyrkliga samfällighet

Striden gäller om samfälligheten har behörighet att förhandla om omplacering och varsel om avsked av kyrkoherde D.

Några beslut om omplacering och varsel om avsked finns ej protokollförda.

Biskopen har i ett enskilt samtal med D meddelat att han saknar förtroende för henne som kyrkoherde, medan han senare i TV meddelar att han inte kan lägga sig i vad som händer på samfällighetsfrågor när det gäller personalfrågor. Uttalanden dryga två månader innan D tvingades säga upp sig.

Den ursprungliga tvisten handlar om vem som ska bestämma när det gäller den kyrkliga verksamheten och personal i pastoratet L-S. D kommer som chef och utifrån det uppdrag, som hon har ålagts att göra som kyrkoherde med ansvar för församling och personal. Hon stöter på patrull, eftersom det finns informella starka ledare bland personalen och förtroendevalda. Kyrkoherden samtals inte med, utan om, och besluten tas någon annanstans. Till slut uttalar ett par tre personer ur personalen till Kyrkonämndens AU att de inte vill ha henne som chef. Detta uttalar också av en anställd på 'försoningsmötet' den 9 april i V. D mår mycket dåligt av allt som hänt och händer. Nu har biskopen informerat kyrkoherdarna i samfälligheten att det inte bara är olämpligt att D håller gudstjänster utan även förrättningar i pastoratet.

Biskopen har inte velat redovisa varför han saknar förtroende för D som kyrkoherde, utom att han baserar sitt beslut på 'situationen i helhet'. – D beskylls för att ligga bakom kampanjen med tröjor och knappar med texten 'Återanställ D' och bl.a. biskopen har bett henne att säga till de församlingsbor som sysslar med knappar och tröjor att sluta med detta. – Som ett led i försoningsarbetet' inbjöd biskopen till en mässa och efterföljande samtal den 9 april i V. Församlingsgården var liksom kyrkan fylld till sista plats. Biskopen agerade både som samtalsledare, försonare och försvarare av det som hänt. Han angav tonen redan i sin första mening och under samtalets gång tappade biskopen humöret och synes det mig även omdömet. Församlingsborna avbröts under sina inlägg, ifrågasattes och bemöttes med misstro och arrogans av biskopen, medan viss personal tilläts återkomma och göra samma inlägg flera gånger utan att avbrytas. Detta möte resulterade i rubriken 'Biskopen tror på en gud mitt i skiten' i Ks Kuriren. Ett uttryck som biskopen utropade när han avbröt en 82-årig församlingsbo, som uttryckte sin saknad av kyrkoherden och ville ha lugn och ro och kunna besöka sin kyrka igen. Han avbröt henne med orden 'du har helt fel det ska inte vara lugnt i kyrkan, jag tror på en gud mitt i skiten'. Biskopen 'beordrade' församlingsborna att vi, trots att vi inte fick veta sanningen om vad som hänt och varför, skulle acceptera det som hänt och försonas.

Kyrkorådet i L avgick vid en extra kyrkstämman den 19 januari 2008 på grund av att man inte ansåg sig ha kunnat företräda församlingsborna när det gällde kyrkoherdens fortsatta ledarskap av pastoratet. Kyrkorådet omvaldes, med undantag av två ledamöter som av sagt sig omval på grund av anställning i kyrkan och åldersskäl, enhälligt. Två nya ersättare invaldes, varav jag är den ena. Kyrkstämman uppdrog åt kyrkorådet att fortsätta arbeta för att sanningen skulle komma fram om anledningen till att kyrkoherden tvingats säga upp sig.

Sammanfattningsvis anser jag att biskop N i avsevärd mån har skadat det anseende en biskop bör ha."

N har i yttrande över anmälan anført bl.a. följande. Jag deltar naturligtvis inte i de beslut som fattas av kyrkonämnden i K. Den har det fulla ansvaret för Ds anställning. I TV intervjuades jag om konflikten och reportern ställde frågan om inte jag hade del i beslutet, vilket jag svarade nej på. Det är skillnad på en biskops tillsynsansvar och en arbetsgivares ansvar. Den erfarenhet stiftsmedarbetarna som besökt medarbetarna i S-L och D stämmer inte överens med Hs beskrivning av situationen. De har mött en majoritet bland personalen som är tyngd av arbetssituationen och en kyrkoherde som de uppfattar har stora svårigheter att leda ett splittrat pastorat. I ett av kyrkoråden hade den övervägande majoriteten inte förtroende för D som kyrkoherde. I det andra kyrkorådet hade man fullt förtroende för henne. Pastoratet med dess två församlingar är splittrat och medarbetarna har stark kritik mot D och hennes sätt att leda.

Jag förstått saken så, att inget beslut skett i kyrkonämnden om omplacering och varsel. I stället skedde en förhandling med D, som sade upp sig. Detta finns angivet i ett förhandlingsprotokoll. Jag kan inte se att samfälligheten har begått något formellt fel, som föranleder tillsyn.

För det första anklagas jag för att ha underlåtit att utreda konflikten. Jag menar att det inte stämmer. Redan i ett tidigt skede när jag tillträdde som biskop, var det konflikt i pastoratet. Jag vill minnas att de första rapporterna nådde mig 2006. Som biskopen arbetar jag både med personliga möten men också indirekt genom kontraktsprosten och genom stiftets kansliorganisation. Både kontraktsprost och stiftsmedarbetare arbetar i en stiftsorganisation på biskopens uppdrag. Vi har vid ett flertal tillfällen haft kontakt med pastoratet och försökt utreda, vägleda och förstå vari konflikten består. Följande har hänt. Utvecklingsavdelningens chef och personalkonsulenten har besökt församlingen för att kartlägga läget i medarbetarlaget. Efter mötet med arbetslaget mötte de också kyrkoherden för att höra hur hon mådde och tänkte. De hade tänkt att detta skulle bli ett stödande samtal med kyrkoherden, vars karaktär blev något helt annat därför att samtalet skedde hemma hos en ledamot från L kyrkoråd.

Jag har därefter samtalat med D vid två - tre tillfällen, innan hon sade upp sig och ett par tillfällen därefter. Jag har tagit emot representanter från församlingarna i olika omgångar med olika ståndpunkter. Kontraktsprosten har på mitt uppdrag, tillsammans med stiftsmedarbetare i vissa fall, agerat i möten med församlingarnas kyrkoråd och försökt förklara och reda ut de formella frågorna samt ge pastorala råd. Stiftets jurister har ägnat oerhört mycken tid för att i olika omgångar vägleda församlingarna med råd, stöd och hjälp. Jag har haft kontakt med de tillförordnade kyrkoherdar som efterträtt D. Deras antal uppgår till fyra på ett drygt halvår, eftersom konflikten är så svår och eftersom pastoratsnämnden den sista tiden inte har förmått fatta beslut om att tillsätta kyrkoherde. Det hela har lösts med att förre kyrkoherden tillsatt efterkommande kyrkoherde på tre månader. Det kanske tål att sägas att pastoratsnämnden består av fyra ledamöter från vardera församlingen Att utifrån detta säga att jag underlåtit att utreda en konflikt framstår som orimligt. Däremot är erfarenheten den, att vad än olika personer – det må vara stiftsarbetare, kontraktsprost, tf kyrkoherde, biskop – under våren försökt säga till kyrkorådet i L, har det varit ytterst svårt att upprätta kommunikation.

För det andra anklagas jag för att sända "som enda signal att passar det inte, så kan församlingsborna gå ur kyrkan". Detta är ett ganska häpnadsväckande påstående. Det som ledde till ett engagerat inlägg från min sida, under kvällen den 9 april i V, var när några började tala om att gå ur kyrkan. Det var då jag tog till orda och menade att i en luthersk kyrka har alla ansvar för församlingslivet även när det inte är lugn och ro. Då är det inte ansvarigt att gå ur kyrkan. Även om jag inte minns formuleringen, så kan jag mycket väl ha sagt att det kan vara rätt att gå ur kyrkan, om det skett efter moget övervägande. Det är min allmänna mening, att man skall vara trogen sin övertygelse.

För det tredje skriver H att många församlingsbor tappat förtroendet för andliga ledare och beslutsfattare. Det är ytterst tragiskt när detta blir konsekvensen av en konflikt. Om det funnits brister i hanteringen från min och stiftets sida i denna konflikt, är en fråga som det finns anledning att gå igenom och utvärdera. Jag tror att de flesta i denna typ av konflikt är förlorare.

När det gäller rollen som andlig ledare till D är det så att en biskop ger sitt stöd både personligt, men också genom sitt kansli och dess medarbetare. Jag har ovan angivit dels det stöd jag försökt ge genom samtal, dels genom de insatser som gjorts av kansli och kontraktsprost. Att utifrån denna mängd av insatser säga att jag "inte givit henne något stöd", anser jag vara osakligt. Det stämmer det att jag talat med D om knapparna och tröjorna. Jag sa till D att om hon skulle säga till församlingsborna att sluta upp med att bära knappar och tröjor, så skulle det ha effekt. Däremot var det ingen befallning, utan det är helt riktigt som H fattat det - som ett råd.

Den som har ansvaret att besluta i frågor om vem som får leda gudstjänster i ett pastorat är kyrkoherden. Men biskopen har naturligtvis ett tillsynsansvar för församlingarna att stödja god ordning. När kyrkoherdar har avlöst varandra, som de gjort under våren, har det funnits anledning att dels stödja de tillförordnade kyrkoherdarna att hålla fast kurs, dels uttala sin åsikt i ett känsligt läge. Mitt brev till D bifogas som bilaga.

Med facit i hand inser jag, att jag aldrig skulle accepterat inbjudan att komma till det offentliga möte som ägde rum den 9 april i V kyrka och församlingshem. Jag hade fått information om att processen

hade kommit längre än den faktiskt hade gjort, och att det skulle tjäna till församlingarnas bästa att kalla till gudstjänst och ge möjlighet att offentligt fråga biskopen. Karaktären på detta möte blev något helt annat än vad som var avsett. Jag förstod veckan innan att processen inte alls var mogen för ett sådant möte: Nu var mötet redan utlyst och jag rest till V tillsammans med personalkonsulenten. H har mycket att säga om denna kväll:

- biskopen angav tonen redan i första meningen. Jag vet inte vad hon avser, men mötet började med ett inlägg från en person, som anklagade en annan närvarande person. Jag sade då något i stil med att vi får uttrycka vår åsikt men inte börja med att anklaga varandra. Vi var ju samlade till ett försoningsmöte (trodde jag - men situationen var inte alls mogen för det). När personen fortsatte anklagelserna fick jag höja rösten ordentligt för att få stopp på detta. Jag ville helt enkelt stävja mötet från att bli ett möte med ömsesidiga anklagelser. Det var ingen bra början på kvällen.

- Jag upplevdes av H som arrogant och jag mötte församlingsborna med misstro osv. Det är svårt att svara på svepande anklagelser. Men detta är hennes upplevelse. Kanske spelade inledningen av mötet roll i hennes tolkning. Efter att ha först firat gudstjänst och sedan ha lett en stundtals ganska påfrestande samling i 1 1/2 tim, säger några äldre män, om jag nu minns rätt: Vi får väl gå ur kyrkan. Dessa uttalanden följdes av att en äldre dam sade att hon ville ha lugn och ro i kyrkan. Då blev jag ordentligt engagerad, men knappast så att jag tappade humöret. Jag sade: "Nu blir jag het." Och så kom en känslomässigt engagerad utläggning om det allmänna prästadömet och vad vår lutherska tradition säger om allas ansvar, och att vi inte kan dra oss undan bara för att det inte är lugn och ro. Detta följdes av min något folkliga, men sanna teologiska utsaga: "Jag för min del tror på en Gud i skiten." Självklart tacksamt material för en tidningsrubrik! Men knappast avsedd som sådan. Vid närmare eftertanke insåg jag att detta mitt engagerade inlägg kom vid fel tillfälle, när en 82 årig dam för första gången yttrar sig under kvällen. Jag är tacksam för att jag senare fick reda på vem hon var. Vi fick talas vid per telefon och jag kunde be om ursäkt, inte för utsagan i sig, utan för att hon fick del av min frustration över kvällen.

- I en konflikt, när en psykosocial utredning görs, kan inte all sanning bli offentlig. Medarbetare som ingått i en psykosocial utredning har gått in i samtalen med löftet om sekretess, kyrkoherden likaså. Detta uppfattar jag att flera ledamöter i L kyrkoråd inte har accepterat.

Slutligen menar jag, bortsett från de mellanmännliga komplikationerna i en konflikt, att den organisation som kyrkoordningen tillåter, och som finns i S L, visar sin svaghet när det blir konflikt. Här har vi två församlingar som har gemensam pastoratsnämnd, som är anställande, och en kyrkonämnd som kan avskeda. Om då delegationsordningarna inte är tydliga får stiftsjurister ägna avsevärd tid att reda ut sakernas tillstånd, och konflikten i församlingarna får bränsle. Raka och tydliga beslutsvägar i en organisation förhindrar konflikt, och är en hjälp när konflikten väl är för handen.

Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar (Robert Schött, Eva Brunne och Kerstin Bergman) anförde i beslut den 30 september 2008:

Svenska kyrkans ansvarsnämnd är ett särskilt organ tillsatt av Kyrkomötet. Ansvarsnämnden skall självständigt fullgöra de uppgifter som anges i kyrkoordningen.

Enligt 10 kap. 8 § första stycket och 30 kap. 7 § kyrkoordningen skall Ansvarsnämnden pröva frågor om biskopars behörighet att utöva kyrkans vinningstjänst.

I egenskap av tillsynsorgan får Ansvarsnämnden med tillämpning av 57 kap. 3 § kyrkoordningen även utan anmälan ta upp frågor om hur biskoparna utövar sina uppdrag och efterlever avgivna vigningslöften.

Ansvarsnämnden skall med tillämpning av 30 kap. 4 § kyrkoordningen förklara en biskop obehörig att utöva kyrkans vinningstjänst om han eller hon har övergett Svenska kyrkans lära, genom egen ansökan begär det eller har utträtt ur Svenska kyrkan.

Ansvarsnämnden får med tillämpning av 30 kap. 5 § kyrkoordningen förklara en biskop obehörig att utöva kyrkans vinningstjänst om biskopen

1. har brutit de löften som han eller hon har givit vid vigningen,
2. har brutit sin tystnadsplikt i fråga om sådant som han eller hon fått veta under bikt eller enskild själavård,
3. på grund av sjukdom eller annan liknande anledning har förlorat förmågan att rätt utöva vigningstjänsten, eller
4. genom brottslig gärning, på grund av sitt levnadssätt eller på annat sätt i avsevärd mån har skadat det anseende en biskop bör ha.

H har gjort gällande att N har brutit i sina åligganden enligt 8 kap. 1 § punkterna 3, 4 och 7 kyrkoordningen i sådan mån att han med stöd av 30 kap. 5 § fjärde punkten ska förklaras obehörig att utöva kyrkans vigningstjänst.

Beskrivningen i 8 kap. 1 § kyrkoordningen av biskopens uppgifter är huvudsakligen hämtade från det av biskopsmötet år 1990 antagna biskopsbrevet om kyrkans vigningstjänst, Biskop, präst och diakon i Svenska kyrkan. När det under punkten 3 talas om att biskopen ska utöva ledning och tillsyn är det viktigt att framhålla att biskopen är "insatt bland dem som genom kyrkans historia och i samtiden utövar episkopé, ledning och tillsyn" (biskopsbrevet 1990). Uppgiften utövas inte av biskopen ensam, även om biskopen själv har en sådan uppgift, utan den utövas tillsammans med stiftsstyrelse, domkapitel och medarbetare. Biskopens roll som stiftets ledare framhålls genom att biskopen ska vara ordförande i domkapitlet som har en formell och "dömande" tillsynsfunktion. Domkapitlet kan utöva sin tillsyn genom att t.ex. för stiftsstyrelsen påtala att den kyrkliga strukturen i ett visst pastorat behöver förändras. Biskopens självständiga tillsynsfunktion är inte av samma formella slag. Biskopen utövar sin tillsyn genom råd och förmaningar i samtal, brev eller på annat lämpligt sätt. Biskopens tillsyn har naturligen sin tyngdpunkt inom områdena lära och kyrklig ordning. Biskopens uppgift att vårda och värna om enheten i kyrkan (punkten 4) fullgörs främst i förhållande till församlingarna i stiftet. Varje biskop och biskoparna gemensamt i Biskopsmötet har dessutom ett särskilt ansvar för enheten inom Svenska kyrkan och Kristi universella kyrka. En biskop kan också ges vissa andra uppgifter enligt särskilda bestämmelser i kyrkoordningen (punkten 7). Det gäller t.ex. invigning av en kyrka. Därför behövs en hänvisning också till andra bestämmelser i kyrkoordningen (se CsSkr 1999:3 s. 2-362, 263). Närmare bestämmelser om biskopens och domkapitlets tillsyn över församlingar och stift finns i 57 kap.1 § kyrkoordningen. Den tillsynen innefattar bl.a. granskning av hur präster utövar sitt uppdrag och efterlever avgivna vigningslöften. Möjligheten att enligt 31 kap. 12 § kyrkoordningen förklara en präst obehörig att utöva kyrkans vigningstjänst eller att vidta andra disciplinära åtgärder nämnda i bestämmelsen, tillkommer dock domkapitlet.

H har redovisat ett stort antal omständigheter vilka hon anser innefatta ett åsidosättande av ovannämnda bestämmelser. Samtliga relaterar till situationen i S-L församling och den tidigare kyrkoherden där, D. N har bemött alla hennes anförda omständigheter.

Frågan i ärendet är om N har brutit i sin tillsyn dels över verksamheten i S-L pastorat, dels över D, och om han i så fall ska förklaras obehörig att utöva kyrkans vigningstjänst på den grunden att han i avsevärd mån har skadat det anseende en biskop bör ha.

Ansvarsnämnden kan konstatera att det i ärendet framgår att det under lång tid förelegat en djupgående konflikt inom S-L pastorat och att konflikten även har gällt D. N har inte haft något arbetsgivar- eller arbetsledaransvar för D och har inte heller haft någon del i avslutandet av hennes anställning. Utan att gå in på enskilda omständigheter framgår det av Ns yttrande, att han sedan sitt tillträde på olika sätt har vidtagit åtgärder gällande konflikten i pastoratet. Han har bl.a. träffat berörda medarbetare, samtalat med D och engagerat kontraktsprosten att agera i ärendet. Enligt Ansvarsnämnden har N inte brutit i sitt tillsynsansvar, varken beträffande berörda församlingar eller beträffande D.

Ansvarsnämnden finner sammanfattningsvis att det inte har framkommit något i ärendet som innebär att N i avsevärd mån har skadat det anseende en biskop.

Hs anmälan föranleder mot bakgrund av ovanstående inte någon åtgärd från Ansvarsnämndens sida.

Ansvarsnämndens beslut: Hs anmälan ger inte anledning till åtgärd av Ansvarsnämnden.

Ärendenummer: AN 2008/5

Beslut 4/2008